

gijo čistega kiparskega telesa, ki ga ne vznemirja nobena izvenumetnostna ideja, ki je samo golo kiparstvo, utemeljeno na antropomorfnem principu. Njegov »Pastirček« (1942) in »Ženski akt« (1945) sta — prvi v svoji lirični intonaciji, drugi v svoji polni vitalnosti — zopet bolj dostopna neposrednemu doživetju.

Z zadnjim kipom smo prestopili v čas po osvoboditvi, ko je posegalo ateljejsko kiparstvo po novih motivih, za katere je bila primernejša oblečena figura. Dela zrelih mojstrov so nastajala v iskanju sinteze med prikazi človeka v minljivi enkratnosti dejanja in med tisto njegovo bistveno podobo, ki bi obetala trajnejšo moč izžarevanja. Tematski socialistični realizem je krivuljo petdesetletnega »razvoja« usmeril k izhodiščni poziciji. Nove generacije na pohodu pa so ga naglo potisnile v ozadje.

Anton Aškerc je zapisal ob I. slovenski umetniški razstavi leta 1900 v Ljubljani: »Plastike je razmeroma manj nego slik; vobče tudi razstavljeni predmeti ne stoje vsi na isti umetniški višini kakor slike. Z veseljem in ponosom pa mora priznati vsak obiskovalec razstave, da imamo tudi Slovenci svojo plastiko.«¹⁴

Beograjska razstava je petinsedemdeset let kasneje potrdila kvaliteto, kontinuiteto in samostojnost slovenskega kiparstva.

Obdobje gomil

Štiri leta so prešla, odkar so imeli bralci Sodobnosti priložnost seznaniti se s češkim pesnikom Antonínom Bartuškóm (1. številka 1972). Marsikaj se je spremenilo v tem času; marsikaj na žalost tudi ne. Antonín Bartušek ni več med živimi. Dne 22. aprila 1974 ga je zadela možganska kap, odšel je prezgodaj, pri triinpetdesetih letih, od delovne mize, prepolnjene z delom, tako pesniškim kot strokovnim (območje spomeniškega varstva). Če prihaja na eni strani Sodobnosti izmed čeških pesnikov ponovno Antonín Bartušek, ni to zato, ker bi ne bilo drugih, vrednih tovrstne predstavitve. Le da drugi niso tako usodno »zamudni«.

Bartuškovo pesniško delo (o njem ne bom ponavljal, kar sem zapisal leta 1972) je dočakalo pravo razumevanje prej v tujini kot doma. Osemnajstletni, samo na pol prostovoljni ustvarjalni molk (1947—1964) so sicer zamenjala prav plodna, tudi na zunaj plodna leta 1965—1971 (pet pesniških zbirk), še zdaj pa so pesnika javno sprejemali v glavnem malodane kot tujca, saj se je s svojo »ontologijo« precej oddaljal od splošno priznane struje ter od preverjenih poetičnih vrednot časa. Resnično je bilo torej pričakovati, da bo kmalu napočilo drugo »tiho razdobje«; četudi nismo slutili, da bo tudi zadnje. (Spomnimo se Bartuškovega Epitafa: Obudili so nas, da bi nas lahko pokopali žive.) Pismi, ki jih je Bartušek pisal v zadnjih letih, pomenijo vrhunec njegovega pesniškega prizadevanja in redko izvirno, močno silnico v razvoju povojne češke poezije. Pa vendar: Zbirka Období mohyl (Obdobje

¹⁴ A. Aškerc, Prva slovenska umetniška razstava, Ljubljanski zvon, XX, 1900, str. 678.

gomil, Melantrich 1975), ta pretresljivo občutena in z vihrasto metaforiko izpovedana soočenja s smrtjo, je izšla s precejšnjo zamudo v neznatni nakladi in brez odziva v časopisju; zbirka Změna krajiny (Sprememba pokrajine) bi morala iziti menda letos v brnski regionalni založbi; knjigi Aztécký kalendář in Analýza fragmentů pa vsaj za zdaj sploh ne moremo pričakovati v knjižni obliki. Da gre za posebno učinkovito poezijo, o tem so se že lahko prepričali angleški bralci — Azteški koledar je namreč izšel lani v Londonu (The Aztec Calender and other poems), ko so že l. 1971 prav tako v Londonu (Penguin Modern Evropean Poets) izdali Bartuška skupaj z eno generacijo starejšim V. Nezvalom in eno generacijo mlajšim J. Hanzlíkom (Three Czech Poets). Nemško-češki izbor Bartuškovih pesmi je izšel lani z naslovom Abwesende Meere (Odsotna morja) v Dortmundu v Zvezni republiki Nemčiji. Večkrat so se prevedeni verzi Antonína Bartuška pojavili tudi v zahodnoevropskih književnih revijah.

Pesmi, ki jih Sodobnost ponuja v pričujoči številki svojim bralcem, sem izbral iz zbirk Obdobje mohyl (1—6) in Aztécký kalendář (7—10).

František Benhart

Antonín
Bartušek

POKROV

Veter pometa
stare stopinje,
sledí starih gar,
črnino mrtvaškega odra,
lanskih vencev tožbo.
Kaj boš zagledal,